

MORALO WA PALEKGUTHSWE

SELELEKELA

Ke rata hore re shebisaneng ka dingolwa. Kajeno ke tla bua ka Pale e kgutshwane/ Palekgutshwe/Palekgutshwane, kapa feela kamoo batho ba e bitsang kateng.

Ha re buisaneng ka Moralo/Poloto (*Plot*) ya palekgutshwane. Ke sebedisitse buka ya Dipalekgutshwane e ngotsweng ke **D.P. THULO: O HOPOLA JWANG?**

MORALO

Setsebi sa dingolwa J.O. Hendry, bukeng ya hae e bitswang **Wordsmiths**, o hlalosa moralo wa palekgutshwane e le “Se etsahalang paleng- tatellano ya diketsahalo”.

O tswela pele ho bolela hore moralo ke se sebediswang jwaloka sepalangwang ho tsamaisa dikarolo tsa bohlokwa tsa pale, jwaloka baphetwa le mookotaba.

SEBOPEHO SA MORALO

Ka tlwaelo moralo o tsheheditse ke tse: Tlhahiso, tswelopele, sehlohlolo le tharollo.

Dipale tsohle di itshetlehile diketsahalang. Ho na le se etsahalang paleng. Maemo ao mophetwa wa sehlooho a iphumanang a le ho wona qalong ya pale, a fapane le ao a bang ho wona qetellong ya pale. Sena se bakwa ke hore ho na le se etsahetseng ho yena nakong ya pale ena. Ho hlakisa mabaka a phetoho ena, mongodi o hlophisa ditaba tsa hae ka mekgahlelo e fapaneng, e leng **tlhahiso, tswelopele, sehlohlolo le tharollo**.

- ❖ Moralo wa palekgutshwane hara tse ding o tshwanela ho ba le tse latelang: kamano ya diketsahalo.
- ❖ Diketsahalo di be le kopano le tswelopele: ketapele, tswelopele, sehlohlolo le qetelo (pheletso)
- ❖ Ho tadingwa mophetwa kapa baphetwa ba sehlooho, diketso tsa bona le diketsahalo.

MEFUTA YA MORALO

Ho na le ditsela tse ngata tse ka sebediswang ke dingodi ho fihlella moralo. Mongodi a ka sebedisa mekgwa e fapaneng ho hodisa moralo. Tse ding tsa tsona di a latela.

Tatellano ya diketsahalo

Mokgwa ona wa moralo o itshetlehile haholo tatellanong ya diketsahalo. E fumanwa haholo dipaleng tsa mophetwa a le mong le diketsahalo tse ngata tse fapaneng hara pale.

Tlhokahalo ya tatellano ya diketsahalo

Ona ke mokgwa o fapaneng le o boletsweng kahodimo. Mona diketsahalo ha di latellane ho ya ka nako. Sena se bakwa ke diketsahalo tse ngata tse etsahalang paleng, le baphetwa ba bangata.

E MENG YA MEKGWA E SEBEDISWANG KATOLOSONG YA MORALO

Ho na le ditsela tseo mongodi a ka di sebedisang ho atolosa moralo paleng. Ke tla hlahisa le ho bua ha kgutshwane ka tse mmallwa.

- ❖ Ho ngola kapa ho bua ka seo bohlokwa ba sona paleng bo bonwang hamorao. Ke tlhahiso hanyane ya se tla etsahala hamorao (**Foreshadowing**).
- ❖ Tsela ya ho bua paleng hakgutshwane ka se ileng sa etsahala nakong e fetileng, e le ho bontsha mmadi seabo sa sona hona jwale (**Flashbacks**).
- ❖ Ho bontsha batho ba itseng sehlopheng se itseng ba tshwana, mme boitshwaro ba bona bo tshwana mme o ka noha boitshwaro ba bona (**Stereotyping**).
- ❖ Pale e a phakisa, tsohle di etsahala ka potlako hoo mmadi a “utlwang” lebelo lena (**Pace**).
- ❖ Ka lebaka la hore hangata ho buuwa ka taba e le nngwe le hore baphetwa ha ba bangata, diketsahalo tsa palekgutshwane di kopane, pale e momahane (**unity of action**).
- ❖ Mongodi o tshwanetse ho fumana tsela ya ho ngola ha kgutshwane, empa a ntse a utlwahala hore o reng. A be mokgutshwane jwalokaha Basotho ba rata ho tjho! Ha ho na sebaka sa ho ba lolololo sengolweng sena (jwaloka ha lebitso la sona le bolela)

MEFUTA YA MERALO

Tatellano ya diketsahalo

Paleng ya “Ke a mo tseba motho eo”, re fumana tatellano e bonahalang ya diketsahalo. Ka tshebediso ya pale ena re tla bontsha le ho hlalosa kamoo diketsahalo di nyalantshwang ho hlahisa tatellano, mme tatellano e nyalantshwa ho tswala pale.

Leha pale e le ka baphetwa ba bane, Ramosa, Mmamosa, Rampai le Mmampai, pale e itshetlehile ho mophetwa a le mong qha! Mophetwa eo ke Rampai.

Ramosa le Rampai ke banna ba Mmamosa le Mmampai. Ke baahisane. Ba ha Rampai ba shebela ba ha Ramosa tlaase ka lebaka la boemo ba bona.

Ka tsatsi le leng Rampai o thulwa ke koloi mme o tswa kotsi. Batho ba bokana ho tla sheba empa ha ba thuse. Ramosa o a fihla mme o thusa hore Rampai a iswe sepetlele hanghang.

Hamorao Rampai o utlwa hore moahisane wa hae ke yena ya pholositseng bophelo ba hae. O leboha haholo mme o kopa tshwarelo ka boitshwaro ba hae le ba mosadi wa hae.

Re ka dumellana hore pale ena e otlolohile, e “mola o mong”, mme mola oo o na le kapa o sebedisa seo re reng ke tatellano ya nakwana (*temporal succession*), “yaba”, “ke kahoo”.

“Yaba” le “Ke kahoo” di bonahala hantle. Rampai o fetola boitshwaro ba hae ho Ramosa le mofumahadi wa hae. Thulo o hlalosa mabaka ao hantle:

“Ke a mo tseba motho eo. Mmuleleng moya hleng baheso. Emisang koloi ya tekesi ke tla mo lefella ho ya sepetlele!”

Ke lona lebaka le entseng Rampai a fetole boitshwaro ba hae- “ke kahoo!”

Nako ya pale (Story-time)

Nako jwaloka ha e le paleng, ha e lekane le nako e nkuweng ho ngola kapa ho pheta pale ena. Ka hona e keke ya bapiswa ka maqephe a ngotsweng. Nako ya pale e amanngwa feela le nako ya diketsahalo (*narratological time*).

Paleng ena “**Ke a mo tseba motho eo**” ho ka etsahala hore nako ya sohle se etsahetseng e ka ba matsatsi (kotsi, ho ya sepetlele, ho tswa sepetlele).

Ka Qetelo Clement Masitha